

Dejepisná olympiáda 18. ročník šk. r. 2025/26, anotácia témy kat. B

Moháč 1526 – v tieni polmesiaca

„Dejiny nie sú len o víťazstvách, ale aj o stratách, ktoré formujú budúcnosť.“

Bitka pri Moháči v roku 1526 patrí medzi najvýznamnejšie a zároveň najtragickejšie udalosti uhorských dejín. Pri príležitosti jej 500. výročia si pripomíname nielen vojenský stret s Osmanskou ríšou, ale aj celkový kultúrny, politický a spoločenský kontext tohto obdobia. Osmanský svet, ktorý stál dovtedy pre mnohých len na okraji poznania, sa náhle stal trvalou súčasťou života v Strednej Európe – nielen ako vojenská hrozba, ale i ako kultúrny fenomén, ktorý priniesol nové podoby gastronómie (používanie nových potravín), hygieny (inšpirácia prichádzajúca mapr. Z tureckých kúpeľov a starostlivosť o čistotu tela) a každodenného života.

Uhorské kráľovstvo sa ocitlo v hlbokkej kríze – nielen pre smrť mladého kráľa Ľudovíta II., ale aj pre nejednotu domácej šľachty a mocenské zápasy o trón ako bol napríklad súboj medzi Jánom Zápoľským a Ferdinandom I. Habsburským o uhorský trón. Náboženské napätie, spojené so vznikom reformného hnutia v Európe (Martin Luther, Ulrich Zwingli, Ján Kalvín, sa prepojilo s obavou z ďalšej expanzie islamu do Európy. Prítomnosť Osmanov na uhorskom území zmenila politickú mapu v nasledujúcich desaťročiach – Bratislava sa stala novým korunovačným mestom a Trnava duchovným centrom ako sídlo ostrihomského arcibiskupa. Tieto udalosti nemali dopad len na samotné mestá, ale aj na celý priestor Horného Uhorska nakoľko sa zásadne zmenilo spravovanie okliešteného štátu a dopad Moháča a zmien, ktoré priniesol môžeme vidieť v dejinách všetkých obcí a miest na Slovensku.

Význam Moháča však nekončí rokom 1526 – porážka podnietila nové prístupy k vojne, obrane i organizácii krajiny. V nasledujúcich desaťročiach vznikli moderné pevnosti ako odpoveď na hrozbu – medzi nimi i strategická pevnosť v Nových Zámkoch a nedobytná pevnosť v Komárne.

Aké dôsledky mala bitka pri Moháči pre Horné Uhorsko a dnešné Slovensko? Ako sa zmenilo chápanie hrdinstva, obrany a viery? Ako sa zmenilo stravovanie pod vplyvom dlhodobej osmanskej prítomnosti v regióne? Aký dopad malo stretávanie dvoch kultúr a náboženstiev na vzdelanie a aj hygienu obyvateľstva? Aj tieto otázky ponúka tohtoročná dejepisná olympiáda. Možno aj vy nájdete vo svojom regióne stopy tohto významného historického zlomu a dôkazy o tom, ako jedna bitka ovplyvnila dejiny.

Odporúčaná literatúra

Online zdroje

BARIČ, Miroslav. Srdce Süleymana Nádherného leží v Maďarsku.

<https://historylab.dennikn.sk/novovek/srdce-suleymana-nadherneho-lezi-v-madarsku/>

FRÁTRIK, Andrej. Katastrofická prehra uhorských vojsk pri Moháči

<https://historylab.dennikn.sk/stredovek/katastroficka-prehra-uhorskych-vojsk-pri-mohaci/>

KONEČNÝ, Martin. Mistra prežila pád Konštantínopolu o sedem rokov.

<https://historylab.dennikn.sk/stredovek/mistra-prezila-pad-konstantinopolu-o-sedem-rokov/>

MEŠKO, Marek. Pád Konštantínopola <https://historylab.dennikn.sk/stredovek/pad-konstantinopola/>

SEGEŠ, Vladimír. Keď rachotili zbrane a zvučali poľnice. Vojny, boje a bitky v našej minulosti od najstarších čias do konca stredoveku. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2024, 271 s., ilustr., fotogr., mp., pram. a lit. ISBN 978-80-69060-04-3.

<https://www.vhu.sk/data/att/ea8/21960.339be5.pdf>

SEGEŠ, Vladimír – ŠEĎOVÁ, Božena, eds.: Pramene k vojenským dejinám Slovenska II/1. 1526 – 1648. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2015, 231 s., pram. a lit., obr. ISBN 978-80-89523-37-5. <https://www.vhu.sk/data/att/6533.pdf>

SEGEŠ, Vladimír – ŠEĎOVÁ, Božena, eds.: Pramene k vojenským dejinám Slovenska I/3. 1387 – 1526. Bratislava: Vojenský historický ústav, 2013, 352 s., pram. a lit., obr., reg., ISBN 978-80-89523-25-2. <https://www.vhu.sk/data/files/553.pdf>

ŠTEFÁNIK, Martin – LUKAČKA, Ján. Lexikón stredovekých miest na Slovensku. Bratislava: Historický ústav SAV, 2010, 629 s.

<https://www.forumhistoriae.sk/sk/e-kniha/lexikon-stredovekych-miest-na-slovensku>

Literatúra v knižniciach

DANGL, Vojtech. Bitky a bojiská: Od Wogastisburgu po Lamač. Bratislava: Mladé letá, 1984. 256 s.

DANGL, Vojtech. Bitky a bojiská v našich dejinách. Bratislava: Perfekt, 2017. 787 s.

DANGL, Vojtech – KOPČAN, V. Vojenské dejiny Slovenska II. Bratislava: Ministerstvo obrany SR, 1995, 224 s.

DVOŘÁK, Pavel – ČIČAJ, Viliam. Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov VII. Turci v Uhorsku I. Život v Uhorskom kráľovstve počas tureckých vojen od tragickej bitky pri Moháči až do Bratislavského snemu. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2005. 365 s.

ELIÁŠ, Miroslav. Zabudnutí hrdinovia protitureckých bojov. 2. prepracované vydanie. MKS Šurany, 2019. 232 s.

FUNDÁRKOVÁ, Anna. "Politické pomery v predmoháčskom Uhorsku a kráľovná Mária Habsburská (1521 - 1526)". In Historický časopis. ISSN 0018-2575, 48, č. 2 (2000): s. 231–256

GAHÉROVÁ, H. "Čo zachránilo Osmanskú ríšu v 17. storočí pred kolapsom?" In Pády impérií. Skryté mechanizmy úpadku civilizácií. Bratislava: Premedia, 2024. ISBN 978-80-8242-314-6, s. 235–244.

HORVÁTH, P, KOPČAN V. Turci na Slovensku. Bratislava: SPN, 1971, 212 s.

KLEIN, B. – RUTTKAY, A. – MARSINA Richard. Vojenské dejiny Slovenska I. Bratislava: Ministerstvo obrany SR, 1993, s. 183.

KOPČAN, Vojtech. Turecké nebezpečenstvo a Slovensko. Bratislava: VEDA, 1986, s. 222.

KOPČAN, Vojtech – KRAJČOVIČOVÁ Klára. Slovensko v tieni polmesiaca. Martin: Osveta, 1983, 221.

KOVÁČ, Dušan. Dejiny Slovenska. Praha: NLN, 1998, 401 s. (má aj novšie vydania)

MANNOVÁ, Elena. Krátke dejiny Slovenska, Bratislava: AEPress, 2004, 368 s.

MOCPAJCHEL, R. 2021. Bitky a bojiská. Stručné dejiny Slovenska pre mladých čitateľov. Bratislava: Slovart, 2021. 176 s.

PIUS, Miroslav. Turci v Tekovskej župe. Zisk: Levice, 2004, 126 s.

RYCHLÍK, Jan. Dějiny Slovenska. Praha: Vyšehrad, 2024, 672 s.

SEGEŠ, Vladimír et al. Kniha Kráľov. SPN – Mladé letá, 2003, 304 s. (má aj novšie vydania)

SEGEŠ, Vladimír et al. Vojenské dejiny Slovenska a Slovákov. Praha: Ottovo nakladatelství, 2015, 576 s.

SOPKO, Július. Kroniky stredovekého Slovenska. Stredoveké Slovensko očami kráľovských a mestských kronikárov. Budmerica: RAK Budmerice, 1995, 384 s.

SRIEMSKY, J. 2023. Zničenie kráľovstva uhorského. Bratislava: Perfekt, 2023. 656 s

